

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

Силабус навчальної дисципліни
«Нормальна та патологічна анатомія»

Обсяг навчальної дисципліни	Загальна кількість годин на дисципліну: 90 годин, 3 кредити ЄКТС.
Дні, час, місце проведення навчальної дисципліни	За розкладом занять. Кафедра анатомії людини. Одеса, Валіховський провулок 3, заняття проводяться в 1 та 2 анатомічних залах, а також в учбових кімнатах кафедри.
Викладач (-і)	1. Зав. кафедри, д.мед.н., професорка Аппельханс Олена Леонідівна. 2. Віннер Наталія Владиславівна, к.мед.н., доцентка. 3. Кошельник Олена Леніанівна, к.мед.н., доцентка. 3. Анцут Ольга Андроніківна, ст. викладачка, завуч кафедри. 4. Антонова Наталя Анатоліївна, ст. викладачка. 5. Кузнецова Олена Анатоліївна, ст. викладачка. 6. Матюшенко Пилип Миколайович, ст. викладач. 7. Чеботарьова Світлана Олегівна, ст. викладачка. 8. Урсу Олександр Юрійович, ст. викладач.
Контактна інформація	E-mail кафедри: anatomy@onmedu.edu.ua Завуч кафедри Анцут Ольга Андроніківна, тел.+380504561236

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися аудиторно (очно).

Під час дистанційного навчання комунікація здійснюється через платформу Microsoft Teams, а також через листування електронною поштою, месенджери Viber (через створені у Viber групи для кожної групи, окремо через старосту групи).

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення дисципліни - форма, будова, походження, топографія, розвиток органів і систем тіла людини, а також будова організму людини в цілому.

Мета дисципліни: передбачає набуття кожним здобувачем освіти знань з анатомії у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання при подальшому вивченні інших фундаментальних наук медицини, та у практичній діяльності.

Завдання дисципліни: є системний підхід до опису форми, будови органів в єдності з виконуваними функціями:

Знати

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

- а) форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- б) розміщення органів, судин, нервів у різних ділянках тіла;
- в) анатомічні особливості розвитку тіла людини на різних етапах онтогенезу;

Вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів і систем тіла людини;
- застосовувати латинські анатомічні терміни відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури;

Очікувані результати:

Знати:

- форму та будову органів, об'єднаних у системи: кісток (Osteologia), з'єднань кісток (Arthrologia); м'язів (Myologia), нутрощів (Splanchnologia), центральної та периферійної нервової системи (Neurologia), залоз внутрішньої секреції (Glandulae endocrinae), лімфоїдної системи (Systema lymphoideum), органів чуття (Organa sensoria); серцево-судинної системи (Systema cardiovasculare);
- клінічну анатомію жіночих статевих органів;
- топографічну анатомію таза.

Вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів і систем органів людини;
- орієнтуватися в топографії органів і систем тіла людини;
- мати поняття про вікові зміни анатомії тіла людини.
- вміти застосовувати основні латинські анатомічні терміни відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Пауло, 1997; Київ, 2001);

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форми і методи навчання

Дисципліна викладається у формі лекцій, практичних занять та організації самостійної роботи здобувача (24 год.).

Методи навчання.

Лекція.

Практичні заняття: словесні методи (бесіда, пояснення, обговорення), наочні (демонстрація та докладне вивчення анатомічних препаратів, ілюстрація у вигляді мультимедійних презентацій), виконання тестових завдань;

Самостійна робота: робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами і з анатомічними препаратами в анатомічних залах, підготовка до практичних занять, участь в реставрації анатомічних препаратів.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Анатомія кісток скелету.

Тема 1. Предмет анатомії, методи дослідження, анатомічна термінологія. Площини, осі, лінії, ділянки тіла. Поняття про орган, системи органів. Будова та класифікація кісток. Будова хребців. Хребтовий стовбур. Грудина. Ребра.

Тема 2. Кістки плечового поясу та верхньої кінцівки: ключиця, лопатка, плечова кістка, кістки передпліччя та кисті. Кістки тазового поясу та нижньої кінцівки: кульшова, стегнова кістки, кістки гомілки та стопи.

Тема 3. Загальні відомості про череп. Лобна, тім'яна та потилична кістки. Клиноподібна кістка. Решітчаста кістка. Сконева кістка. Кістки лицевого черепа. Порожнина носа. Очна ямка. Піднебіння.

Змістовий модуль 2. Артросиндесмологія та міологія

Тема 4. Загальні відомості про сполучення кісток. Сполучення хребців між собою. Сполучення ребер з хребцями та грудиною. Грудна клітка. З'єднання кісток черепа між собою та 1-м, 2-м

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

шийним хребцем. Скренево-нижньощелепний суглоб.

Тема 5. З'єднання кісток грудного пояса. Плечовий суглоб. Ліктьовий суглоб. З'єднання кісток передпліччя та кисті. Кульшовий суглоб. Колінний суглоб. З'єднання кісток гомілки та стопи.

Тема 6. З'єднання кісток тазового пояса. Кістковий таз в цілому. Великий таз. Малий таз.

Зв'язки. Отвори. Статеві відмінності. Розміри жіночого таза. Вікові особливості.

Тема 7. Загальні відомості, класифікація, розвиток м'язів в онто- і філогенезі. М'язи та фасції спини. М'язи і фасції грудної клітки. Діафрагма. М'язи верхньої кінцівки.

Тема 8. М'язи голови. Лицеві м'язи. Жувальні м'язи. Механізм акту жування. Фасції голови, міжфасціальні простори. Фасції та м'язи шиї, трикутники шиї.

Тема 9. М'язи і фасції живота. Топографія передне-бокової стінки живота: фасції, «слабкі міста», біла лінія, пахвинний, затульний, стегновий канали. Лінії передньої стінки живота.

Тема 10. М'язи нижньої кінцівки: тазового пояса і вільної частини. Промежина: сечово-статева ділянка, відхідникова ділянка, статеві відмінності. Фасції та клітковинні простори промежини.

Змістовий модуль 3. Спланхнологія

Тема 11. Основні поняття спланхнології. Ротова порожнина. Губи, щоки, піднебіння.

Язик: будова, функція, м'язи. Залози ротової порожнини. Зуби: формула, будова, прикус, зміна зубів. Глотка. Лімфатичне кільце Пирогова.

Тема 12. Паренхіматозні та порожнисті органи травної системи: стравохід, шлунок, тонка кишка, товста кишка, печінка, жовчний міхур, підшлункова залоза. Передня стінка живота, поділ на ділянки. Поняття про очеревину, порожнину живота, черевну і очеревинну порожнину та заочеревинний простір. Проекція органів на передню стінку живота.

Тема 13. Дихальна система. Зовнішній ніс, носова порожнина і приносові пазухи. Гортань. Трахея. Бронхи. Плевра. Поняття про межистіння.

Тема 14. Сечова система: нирки, сечоводи. сечовий міхур, сечівник. Органи імунної та ендокринної систем.

Тема 15. Чоловічі статеві органи. Жіночі статеві органи. Зовнішні статеві органи. Матка: топографія, будова, зв'язки. Яєчник. Маткова труба. Піхва. Вікові особливості жіночих статевих органів.

Змістовий модуль 4. Анатомія нервової системи та органів чуття.

Тема 16. Загальні відомості з анатомії нервової системи. Центральна нервова система. Спинної мозок, будова, відділи.

Тема 17. Головного мозок: довгастий мозок, міст, мозочок, середній мозок, проміжний мозок, кінцевий мозок. Рельєф плаща. Локалізація функцій. Поняття про висхідні та низхідні провідні шляхи.

Тема 18. Оболони головного мозку. Венозні синуси твердої оболони мозку. Шлуночки мозку. Місця утворення та шляхи виведення спинномозкової рідини. Судини та нерви головного мозку.

Тема 19. XII пар черепних нервів.

Тема 20. Периферійна нервова система. Спинномозкові нерви. Шийне, плечове, поперекове, крижове нервові сплетення, будова, гілки. Грудні спинномозкові нерви. Вегетативна нервова система – симпатичний відділ та парасимпатичний відділ.

Змістовий модуль 5. Анатомія серця. Серцево-судинна система.

Тема 21. Кола кровообігу. Серце: будова, камери, клапани. Топографія серця. Місця вислуховування клапанів. Судини та нерви серця. Осердя.

Тема 22. Аорта: частини, гілки дуги аорти. Зовнішня сонна артерія. Внутрішня сонна артерія. Підключична артерія. Пахвова артерія. Артерії плеча, передпліччя, кисті. Артеріальні дуги.

Грудна аорта, її гілки. Черевна аорта: непарні вісцеральні гілки, парні вісцеральні та парієтальні гілки. Внутрішня клубова артерія. Зовнішня клубова артерія. Стегнова артерія. Судини гомілки та стопи.

Тема 23. Верхня порожниста вена. Вени голови та шиї. Вени верхньої кінцівки. Нижня порожниста вена. Вени стінок та органів таза. Вени нижньої кінцівки.

Вени черевної порожнини. Ворітна вена. Поняття про венозні анастомози.

Тема 24. Лімфатична система, будова, функція, стовбури. Лімфатичні судини та вузли голови та

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

ший. Лімфатичні судини та вузли грудної, черевної та тазової порожнин, верхньої та нижньої кінцівок.

Змістовий модуль 7. Клінічна анатомія таза.

Тема 25. Клінічна анатомія жіночого таза. Судини та нерви малого таза. Поверхи таза. Тазова фасція. Клітковинні простори таза та їх роль в розповсюдженні запальних процесів.

Тема 26. Клінічна анатомія органів жіночого таза. Матка: види положення в порожнині таза, синтопія, прямокишково-маткове та міхурово-маткове заглиблення, фіксуючий апарат, параметрій, кровопостачання, венозний та лімфатичний відтік, іннервація. Яєчники: топографія, кровопостачання, іннервація. Оваріально-менструальний цикл. Маткова труба. Положення в малому тазу, кровопостачання, іннервація. Просування яйцеклітини по матковій трубці та імплантація зародка. Види позаматкової вагітності.

Перелік рекомендованої літератури.

Основна

1. Анатомія людини: підручник /Кравчук С.Ю., Черкасов В.Г. -3-е вид., доопрацьоване. Вінниця: Нова книга, 2023. 640 с.
2. Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) Вінниця: Нова Книга, 2018. 392 с. (навчальний посібник).
3. Sobotta. Атлас анатомії людини. У 2 томах. Переробка та редакція українського видання: В.Г. Черкасов., пер. О.І. Ковальчука. Київ: Український медичний вісник, 2019.

Додаткова

1. Федонюк Я.І. Анатомія та фізіологія з патологією. 3-є видання, доповнене та виправлене. Укрмедкнига, 2020. 676 с.
2. Атлас анатомії людини: 7-е видання / Френк Г. Неттер (дві мови) [наук. ред. пер. з англ. Л.Р. Матеуш-Вацеба, інш]. Всеукраїнське. спец. видавництво «Медицина» 2020. 736 с.
3. Фредерік Мартіні Анатомічний атлас людини: Пер. з 8-го англ. вид [наук.ред.пер. В.Г. Черкасов], ВСВ «Медицина», 2017. 128 с. (атлас)
4. Анатомія людини: Галина Коляденко, підручник. Либідь, Київ 2018. 380 с.
5. Малий атлас з анатомії: навчальний посібник (ВНЗ І—ІІІ р. а.) /Ришард Александровіч. — «Медицина», Переклад з 5-го польського видання. 2017, — 2-е вид., випр., 139 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://anatom.ua>. – провідний ресурс з Анатомії людини
2. <https://www.primalpictures.com>. – ресурс 3D анатомії для педагогів, студентів, практиків і професіоналів
3. <https://www.visiblebody.com> – ресурс міжнародної освітньої спільноти «Visible Body»
4. <https://3d4medical.com> - найдосконаліша у світі платформа 3D – анатомії

ОЦІНЮВАННЯ

Форми і методи поточного контролю:

- усний контроль: індивідуальне опитування за питаннями відповідної теми;
- тестовий контроль: оцінювання виконання тестових завдань за темами.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті:

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вищої освіти вільно володіє матеріалом, приймає активну участь в обговоренні та вирішенні тестів, ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду та опису анатомічного препарату. Висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач вищої освіти добре володіє матеріалом, приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, тестів, демонструє практичні навички під час огляду та опису анатомічного препарату з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач вищої освіти недостатньо володіє матеріалом, невпевнено приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду та опису анатомічного препарату з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач вищої освіти не володіє матеріалом, не приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не відповідає на тести, не демонструє практичні навички під час огляду та опису анатомічного препарату.

Форми і методи підсумкового контролю: іспит.

До іспиту допускається здобувач, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях, виконав індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на іспиті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Виставляється здобувачу вищої освіти, який систематично працював протягом семестру, показав під час екзамену різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вмів успішно виконувати завдання, які передбачені програмою, засвоїв зміст основної та додаткової літератури, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань; рівень компетентності – високий (творчий).
Добре «4»	Виставляється здобувачу вищої освіти, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав достатній рівень знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення та поновлення у ході подальшого навчання та професійної діяльності; рівень компетентності – достатній (конструктивно-варіативний).
Задовільно «3»	Виставляється здобувачу вищої освіти, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією,

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

	справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі помилки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для подолання допущених помилок під керівництвом науково-педагогічного працівника; рівень компетентності – середній (репродуктивний).
Незадовільно «2»	Виставляється здобувачу вищої освіти, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи; рівень компетентності – низький (рецептивно-продуктивний).

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінювання самостійної роботи студента. Матеріал для самостійної роботи здобувачів освіти, який передбачений в темі практичного заняття одночасно із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

- Пропуски занять з неповажних причин відпрацьовуються за розкладом черговому викладачу.
- Пропуски з поважних причин відпрацьовуються за індивідуальним графіком з дозволу деканату.

Політика щодо академічної доброчесності:

Обов'язковим є дотримання академічної доброчесності здобувачами, а саме:

- самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Неприйнятними у навчальній діяльності для учасників освітнього процесу є:

- використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки під час здійснення будь-якої форми контролю результатів навчання або переваг у науковій роботі;
- використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалок, конспектів, мікро-навушників, телефонів, смартфонів, планшетів тощо);
- проходження процедур контролю результатів навчання підставними особами.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- зниження результатів оцінювання індивідуального опитування, виконання тестових завдань, оцінки за розв'язання ситуаційних завдань, виконання індивідуального завдання, заліку тощо;
- повторне проходження оцінювання (тестових завдань, ситуаційних завдань, індивідуального завдання, заліку тощо);
- призначення додаткових контрольних заходів (додаткові ситуаційні завдання, індивідуальні завдання, тести тощо);
- проведення додаткової перевірки інших робіт авторства порушника.

Політика щодо відвідування та запізнь:

Стан здоров'я: здобувачі хворі на гострі інфекційні захворювання, у тому числі на респіраторні хвороби, до заняття не допускаються. Запізнення на заняття – не припустимі. Здобувач, який спізнився на заняття, може бути на ньому присутній, але якщо в журналі викладач поставив «нб», він повинен його відпрацювати у загальному порядку.

Використання мобільних пристроїв:

Використання будь-яких мобільних пристроїв заборонено. При порушенні даного пункту здобувач має покинути заняття та в журналі викладач ставить «нб», яку він повинен відпрацювати у загальному порядку.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра анатомії людини

Мобільні пристрої можуть бути застосовані здобувачами з дозволу викладача, якщо вони потрібні для виконання завдання.

Поведінка в аудиторії:

Поведінка здобувачів та викладачів в аудиторіях має бути робочою та спокійною, суворо відповідати правилам, встановленим Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємин в Одеському національному медичному університеті, у відповідності до Кодексу академічної етики та взаємин університетської спільноти Одеського національного медичного університету, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній та освітній роботі здобувачів вищої освіти, науковців та викладачів Одеського національного медичного університету.